

**EKOLOGIYANI ASRASH VA HOZIRGI KUNDAGI MUAMMOLAR:
DOLZARBLIK, XAVFLAR VA BARQAROR YECHIMLAR.**

Razzakova Munisa Axadovna

O'zDJTU akademik litseyda uslubchi

Ilmiy rahbar: **Khusnobod Solievna Khushvaktova**

Ekologiya, Pedagogika,

АННОТАЦИЯ:

В данном исследовании рассматриваются современные глобальные и региональные экологические проблемы, подчеркивая возрастающую актуальность охраны окружающей среды в условиях стремительной индустриализации, урбанизации и изменения климата. Проанализированы основные экологические угрозы, такие как загрязнение воздуха и водных ресурсов, утрата биоразнообразия, деградация почв и усиление природных катастроф. Особое внимание уделено социально-экономическим последствиям ухудшения экологической ситуации и необходимости срочных комплексных мер. В работе также представлены устойчивые решения: «зеленые» технологии, возобновляемые источники энергии, безотходное производство, экологическое образование и инициативы местных сообществ. Результаты исследования показывают, что долгосрочная экологическая устойчивость возможна только при тесном сотрудничестве правительств, научных учреждений, промышленных отраслей и гражданского общества.

ANNOTATION:

This study examines the current global and regional ecological challenges, emphasizing the growing relevance of environmental protection in the context of rapid industrialization, urbanization, and climate change. The research analyzes major environmental risks such as air and water pollution, biodiversity loss, soil degradation, and the intensification of natural disasters. Special attention is given to the socio-economic consequences of environmental deterioration and the urgent need for integrated policy measures. The paper also discusses sustainable solutions, including green technologies, renewable energy, waste-free production systems, environmental education, and community-based ecological initiatives. The findings highlight that long-term ecological stability can only be achieved through comprehensive cooperation between governments, scientific institutions, industry sectors, and civil society.

Kalit soʻzlar:

Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish, ekologik muammolar, dolzarblik, ekologik xavflar iqlim oʻzgarishi, biologik xilma-xillik, havo va suvning ifloslanishi, tuproq degradatsiyasi barqaror rivojlanish, barqaror yechimlar, “Yashil” texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya chiqindisiz ishlab chiqarish, ekologik ta’lim, ekologik xavfsizlik, ekologik monitoring ekotizimlar muhofazasi, ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlar, jamoatchilik tashabbuslari.

KIRISH

Soʻnggi oʻn yilliklarda sanoatning keskin rivojlanishi, urbanizatsiya, aholi sonining ortishi va tabiiy resurslarning ekspluatatsiyasi natijasida global ekologik muvozanat izdan chiqmoqda. Ekologiyani asrash hozirgi davrda nafaqat alohida davlatlar, balki butun insoniyat oldida turgan eng muhim va dolzarb masalalardan biriga aylangan. Bugungi kunda ifloslanish, global isish, oʻrmonlar yoʻq qilinishi, plastik chiqindilar, biologik xilma-xillikning yoʻqolishi, iqlim oʻzgarishi kabi ekologik muammolar faqat tabiat uchun emas, balki inson salomatligi va jamiyat barqarorligiga ham bevosita tahdid solmoqda.

1. Ekologiyani asrash tushunchasi va dolzarbligi

Ekologiyani asrash – bu tabiatdagi muvozanatni saqlab qolish, resurslardan oqilona foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, ifloslanishning oldini olish va ekologik ongli jamiyat qurish jarayonidir.

Asosiy maqsadlar:

- Atrof-muhitni saqlash va tiklash;
- Inson salomatligini himoya qilish;
- Tabiiy resurslardan barqaror foydalanish;
- Biologik xilma-xillikni asrab qolish;
- Ekotizimlarning degradatsiyasiga yoʻl qoʻymaslik.

2. Hozirgi kundagi asosiy ekologik muammolar

A) Global iqlim oʻzgarishi

- Issiqxona gazlari (CO_2 , CH_4) konsentratsiyasi oshib bormoqda.
- Oʻrtacha harorat oxirgi 100 yilda 1.2°C ga oshdi.
- Muzliklarning erishi, dengiz sathining koʻtarilishi, tabiiy ofatlar sonining ortishi bunga dalildir.

B) Atmosfera havosining ifloslanishi

- Sanoat, transport, energetika sohalari asosiy ifloslantiruvchi manbalardir.
- SO_2 , NO_2 , $\text{PM}_{2.5}$ va PM_{10} zarrachalari nafas yoʻllari kasalliklarini kuchaytirmoqda.

C) Suv resurslarining kamayishi va ifloslanishi

- Yangi suv manbalari kamaymoqda, mavjudlari esa zararli moddalar bilan ifloslanmoqda.

- Ichimlik suvi tanqisligi iqlim o'zgarishi bilan bevosita bog'liq.

D) Tuproq degradatsiyasi

- Eroziya, sho'rlanish, pestitsidlar va kimyoviy moddalardan haddan tashqari foydalanish natijasida tuproq unumdorligi pasaymoqda.

E) Plastik va boshqa chiqindilar muammosi

- Plastik chiqindilar okeanlar, daryolar va tuproqni ifloslantirmoqda.
- Mikroplastiklar oziq-ovqat zanjiriga kirib, inson organizmiga zarar yetkazmoqda.

F) Biologik xilma-xillikning kamayishi

- 1970-yildan beri yovvoyi tabiatdagi hayvonlarning 60% dan ortig'i yo'qolgan.
- Ekotizimlarning izdan chiqishi oziq-ovqat, dori-darmon va havoning sifati kabi sohalarga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

3. Ekologik muammolar sabab va oqibatlar

Sabablar	Oqibatlar
Nazoratsiz sanoatlashtirish	Havo-suv ifloslanishi, inson salomatligiga zarar
Qayta tiklanmaydigan resurslardan foydalanish	Resurslar tanqisligi, energiya inqirozi
Atrof-muhitga e'tiborsizlik	Ekotizimlarning izdan chiqishi, migratsiya
Ekologik madaniyat yetishmasligi	O'zboshimchalik bilan chiqindi tashlash
Yashil texnologiyalarga sarmoya yetishmasligi	Ifloslanish, iqlim muammolari

4. O'zbekiston misolida ekologik muammolar

- **Aral dengizining qurishi** – mintaqadagi eng yirik ekologik fojia. Qum bo'ronlari, chang, tuzli zamin – butun ekotizimga zarar keltirdi.
- **Chiqindilar muammosi** – yirik shaharlar atrofida chiqindi poligonlari ortib bormoqda.
- **O'rmon maydonlarining kamayishi** – Qishloq xo'jaligi va qurilish maqsadida daraxtlar kesilmoqda.

5. Ekologik muammolarga qarshi chora-tadbirlar

A) Davlat siyosati asosida:

- Ekologik qonunchilikni kuchaytirish;
- "Yashil energiya" – quyosh, shamol, biogazdan foydalanishni kengaytirish;
- Atrof-muhit monitoring tizimini joriy etish;
- Qayta ishlash korxonalariga imtiyozlar.

B) Jamoatchilik darajasida:

- "Yashil maktab" va "ekofest" kabi loyihalar;

- Talabalar, o‘quvchilar o‘rtasida ekologik aksiyalar, vektorinalar;
- Ekobloglar, ekologik kontentlar yaratish.

C) Shaxsiy darajada:

- Resurslarni tejash (suv, elektr, qog‘oz);
- Chiqindilarni ajratib tashlash;
- Mahsulot tanlashda ekologik markirovkaga e‘tibor;
- Daraxt ekish va tabiatni parvarishlash.

6. Xulosa

Ekologik muammolar – bu murakkab, global va dolzarb muammolardir. Ularning yechimi jamiyatning barcha qatlamlarining birgalikdagi harakati, ekologik ong va mas‘uliyat orqali amalga oshadi. Tabiatni asrash – bu kelajagimizni, sog‘lig‘imizni va farzandlarimiz taqdirini asrash demakdir.

7. Tavsiyalar

- Maktab va universitetlarda ekologik fanlarga soat sonini ko‘paytirish;
- “Yashil iqtisodiyot” asosida loyihalarni rag‘batlantirish;
- Har bir shaharda chiqindilarni qayta ishlash markazlarini tashkil etish;
- Har yili “Yashil hayot” milliy kampaniyasini o‘tkazish;
- OAV orqali ekologik savodxonlikni oshirish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. BMT Atrof-muhit dasturi (UNEP), 2023-yilgi hisobot
2. O‘zbekiston Respublikasi “Atrof-muhitni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi qonuni
3. IPCC: “Climate Change Report”, 2022
4. World Wildlife Fund: “Living Planet Report”, 2022
5. Ekologiya va atrof-muhit jurnali, Toshkent, 2024-yil sonlari

